

Kunnskap for en bedre verden

Månedsbrev 12/2018

Kunnskap er en ting. En bedre verden noe annet. Fint når de to trekker i samme retning. NTNU har gitt seg selv en krevende visjon å leve opp til.

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

For et års tid siden vedtok Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet – NTNU – sitt strategidokument for 2018 – 2025. Dokumentet åpner med universitetets visjon: Kunnskap for en bedre verden. Et feiende flott slagord det er vanskelig ikke å la seg begeistre av.

Hva er en bedre verden?

Frembringelse av ny kunnskap er det hva forskerne ved NTNU og andre universiteter driver med. På ulike måter. Over et hav av ulike temaer.

Vi ønsker alle å bidra til en bedre verden. Men hva som er bedre, vil det tidvis være ulike oppfatninger om.

For 40-50 år siden, da glassfiberskiene gjorde sitt inntog var alle enige om at glassfiberski bidrog til en bedre verden. Bedre gli nedover. Bedre feste oppover. Mindre problem med kladder om det er overvann på Bjørnsjøen, på vei til Kikut. Glassfiberski, og ny teknologi generelt innen skisporten, kan vel ikke være annet enn av det gode?

Før var langrenn for alle. Ett par ski. Ett par støvler. Ett par staver. Fire farger Swix.

I dag har barn og ungdom som ønsker å gjøre seg gjeldende i langrennssporet, fort vekk fire-fem par ski. Både til skøyting og

klassisk. Best gli og feste får man ofte ved bruk av rådyr fluorsmøring (som vurderes forbys av miljømessige årsaker). Treningsleir i Barcelona er også greit å ta med seg om man skal knive i toppen. Bare foreldre med god råd henger med.

Et hvert finansielt instrument som kan brukes til å *redusere risiko*, kan også brukes til å *ta risiko*.

Har den forskningsbaserte utviklingen av langrennssporten de siste to-tre tiår ført til en bedre verden? De fleste langrennsinteresserte nordmenn vil trolig svare et ubetinget ja. Men her er rom også for andre oppfatninger. Målet om at alle skal med, lar seg ikke realisere.

Bruken av ny kunnskap

Utviklingen av ny kunnskap er én ting. Bruken av den er noe annet. Ny kunnskap kan anvendes til gode ting – bidra til å skape en bedre verden. Eller til mindre gode ting. De som frembringer ny kunnskap, vil aldri i forkant kunne vite hvordan denne kunnskapen vil bli anvendt. Man beholder ikke eiendomsretten til kunnskapen, og kan ikke styre bruken av den.

Som visjon kan “Kunnskap for en bedre verden” fungere godt. I etterkant å måle seg

mot er dette slagordet meget krevende.

Bidrar finansielle innovasjoner til en bedre verden?

I disse dager, i en alder av 91 år, kommer tidligere sentralbanksjef i USA, Paul Volcker, ut med boken *Keeping At It: The Quest for Sound Money and Good Government*. Han er en kjempe av en mann, både i fysisk forstand, vel to meter høy, og i overført betydning. Mannen som tok kampen mot inflasjon på alvor tidlig på 1980-tallet, og vant – er bekymret over utviklingen. I USA er tilliten til myndighetene skrantende. Den type konsensus som kreves for at demokratiet skal fungere godt, er fraværende.

Målet om at alle skal med, lar seg ikke realisere.

I et intervju med Wall Street Journal for vel ni år siden refererer Paul Volcker til en samtale med en professor som har vært helt sentral i utviklingen av nye finansielle instrumenter. Hva betyr disse instrumentene for realøkonomien og for produktivitetsveksten, undrer Volcker. Ingen ting, svarer professoren. Men hva *gjør* finansielle innovasjoner da? De skaper meravkastning for dem som driver med dem “... and besides, it’s lot of intellectual fun”, svarer professoren. Som forøvrig har mottatt Nobelprisen i økonomi for sin forskning på området.

Et hvert finansielt instrument som kan brukes til å *reducere risiko*, kan også brukes til å *ta risiko*. Nettopp dette ble klart demonstrert under finanskrisen for ti år siden. Verdens største forsikringsselskap på det tidspunktet, AIG, hadde tatt uhørt store risikoer ved å selge forsikring på at store selskaper ville innfri sin gjeld. Når gjeld som var forsikret på denne måten ikke ble innfridd, måtte AIG bla opp pengene. Temmelig fort rant kassen tom. Å la verdens største forsikringsselskap gå konkurs, ville hatt uoverskuelige store og negative ringvirkninger. For å unngå disse valgte myndighetene å trå til med 85 milliarder dollar.

Senere sa daværende sentralbanksjef Ben Bernanke at ikke noe under finanskrisen hadde gjort ham mer arg en adferden til AIG og den redningsaksjonen som situasjonen krevde.

... og hva med kunstig intelligens?

Et område det forskes intenst på i mange land for tiden, er kunstig intelligens, eller AI for “Artificial Intelligence”. Blant annet er AI-forskningen opptatt av “ansikts-gjenkjenning”. Best mulige resultat oppnås ved en størst mulig populasjon. Kina – med sine nær 1.4 milliarder innbyggere – har således en fordel her.

Teorien har kineserne også fått på plass. For perioden 2013-2016 toppet Tsinghua University i Beijing listen over verdens

universiteter med fleste artikler blant den ene prosenten mest siterte innen området “maths and computing”, opp fra 66. plass for årene 2006-2009.

... teknologi for ansiktsgjenkjenning kan også anvendes til å overvåke og kontrollere folk.

Basert på teknologi for ansiktsgjenkjenning kunne kinesisk politi hente ut en skurk som trodde han hadde gjemt seg godt da han blant 60.000 andre gikk på konsert utendørs i byen Nanchang i april i år. Men med kameraer for ansiktsgjenkjenning ved inngangen, var det en smal sak for politiet å hente ut en meget overrasket Mr. Ao. Som hadde satt seg godt til rette og var klar for å se popstjernen Jackey Cheung i aksjon.

Men teknologi for ansiktsgjenkjenning kan også anvendes til å overvåke og kontrollere folk. Fotfølge den enkelte kineser. Gi poeng for adferd – som prikker du får på sertifikatet ved råkjøring. Og basert på slike poeng eller prikker begrense folks handlingsrom. Man får ikke reise med tog

og fly. Man får ikke lån i banken. Man får ikke kjøpe leilighet der man ønsker.

Snart er det en halv milliard kameraer plassert rundt om i Kina som i kombinasjon med avansert teknologi for ansiktsgjenkjenning vil gi myndighetene informasjon om den enkeltes atferd langt utover det mange liker. Og som vi i vår del av verden vil mene går på personvernet løs.

En krevende visjon

Kunnskap for en bedre verden? Ja, hente ut skurker på konsert. Nei, gripe inn i privatlivet til folk på utilbørlig vis.

Kunnskap er en ting. En bedre verden noe annet. Fint når de to trekker i samme retning. NTNU har gitt seg selv en krevende visjon å leve opp til.

7. desember 2018

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>